herpy

GEKONY

Gekon grubooogonowy

Hemitheconyx caudicinctus

Spokojny, naziemny gekon z sawann Afryki Zachodniej o grubym, stożkowatym ogonie, który służy mu za spiżarnię. Jest spokrewniony z *Eublepharis macularius* i bardzo go przypomina, ale potrzebuje nieco wyższej wilgotności. Jest łatwy w utrzymaniu i stanowi dobry pierwszy wybór dla kogoś, kto chce mieć spokojnego gekona żyjącego przy ziemi.

Rodzina: Eublepharidae Nazwa angielska: African fat-tailed gecko Dawna nazwa: *Stenodactylus caudi-cinctus; Psilodactylus caudicinctus*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**18-23 cm** długość całkowita z ogonem
Waga	**40-75 g**
Długość życia	**15-20 lat**
Aktywność	**O zmierzchu i w nocy**
Tryb życia	**Naziemny**
Środowisko	**Sawanna i suchy las**
Trudność	**Początkujący**

HODOWLA

Min. terrarium	**60 × 30 × 30 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**25-28 °C**
Miejsce wygrzewania	**30-32 °C**
Temperatura w nocy	**20-24 °C**
Wilgotność	**40-70%**
UVB	**Opcjonalne** Strefa Fergusona 1
Pokarm	**Owady**
Utrzymanie	**Pojedynczo lub jeden samiec z kilkoma samicami**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**8-12 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**1-2 jaj**
Zniesienia w roku	**3-5**
Inkubacja	**43-70 dni** przy 28-32 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Hemitheconyx caudicinctus należy do gekonów z ruchomymi powiekami, rodziny Eublepharidae, które mają ruchome powieki i pionowe źrenice. *Eublepharis macularius* to bliski krewny i oba gatunki są do siebie podobne zarówno pod względem budowy, jak i trybu życia. Palce są krótkie i mocne, zakończone pazurkami, ale bez lamelek przylegających, więc gekon nie potrafi wspinać się po szkle i żyje wyłącznie na ziemi.

Najbardziej rzucającą się w oczy cechą zwierzęcia jest ogon. Jest gruby i stożkowaty, wąski u nasady i zwężający się ku końcowi, a gromadzi zapasy tłuszczu, z których zwierzę korzysta, gdy w porze suchej brakuje pokarmu. Pełny ogon jest więc najlepszym znakiem, że gekon ma się dobrze. Skórę pokrywają drobne, ziarniste łuski z większymi guzkami pomiędzy nimi. Naturalne ubarwienie to szerokie brązowe i jasne pasy na grzbiecie oraz jasne pierścienie na ogonie, a hodowcy wyprowadzili wiele odmian, np. zwierzęta z jasnym pasem grzbietowym, albinosy i niemal całkiem białe osobniki.

Gatunek został opisany przez André Duméril w 1851 roku jako *Stenodactylus caudi-cinctus*, a później przeniesiony do rodzaju *Hemitheconyx*, którego jest gatunkiem typowym. Osiąga około 18-23 cm długości razem z ogonem i jako dorosły waży zwykle 40-75 g. Samce są nieco większe od samic i rozpoznaje się je po rzędzie porów przed kloaką oraz wybrzuszeniu u nasady ogona.

Temperament jest spokojny i większość zwierząt dobrze znosi ostrożne branie na rękę. W razie zagrożenia ogon może zostać odrzucony i odrasta, ale nowy ogon jest gładszy i bardziej okrągły niż pierwotny.

Występowanie i środowisko

Hemitheconyx caudicinctus żyje na sawannach i w suchych lasach Afryki Zachodniej, od Senegalu i Gambii na zachodzie, przez Gwineę, Mali, Burkina Faso, Wybrzeże Kości Słoniowej, Ghanę, Togo i Benin, po Niger, Nigerię i północny Kamerun na wschodzie. Miejsce typowe leży w Senegalu. Starsze doniesienia z Liberii i Sierra Leone są niepewne.

Gatunek występuje w szerokim pasie w poprzek Sahelu oraz sawanny sudańskiej i gwinejskiej. Stwierdzenia poza tym obszarem na mapie pochodzą od zwierząt trzymanych w niewoli lub z błędnych zapisów.

> **Naturalny zasięg:** Senegal, Gambia, Gwinea, Mali, Burkina Faso, Côte d'Ivoire, Ghana, Togo, Benin, Niger, Nigeria i Kamerun.

ŚRODOWISKO

Gekon żyje na otwartej sawannie, w suchym lesie zrzucającym liście, na kamienistych zboczach i wzdłuż rzek, zwykle do wysokości około 1000 m n.p.m. W dzień ukrywa się w norach w ziemi i pod kamieniami, gdzie jest chłodniej i wilgotniej niż na powierzchni. Nocą, zwłaszcza po deszczu, wychodzi, by polować na owady i inne drobne zwierzęta.

Rok dzieli się wyraźnie na porę suchą i porę deszczową. Pora sucha jest gorąca i bardzo sucha, a gekon żyje wtedy z tłuszczu zgromadzonego w ogonie. Pora deszczowa przynosi wilgoć i obfitość pokarmu i właśnie wtedy rozmnaża się większość zwierząt. Dni są ciepłe, a noce ochładzają się do około 20 °C. Ten układ ciepłych, suchych powierzchni i wilgotnych kryjówek trzeba odtworzyć w terrarium.

Hodowla

TERRARIUM

Pojedynczy dorosły gekon potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 60 × 30 × 30 cm (długość × szerokość × wysokość), a większe jest zawsze lepsze. Liczy się powierzchnia dna, ponieważ gatunek żyje na ziemi. Samiec z jedną lub dwiema samicami albo kilka samic mogą mieszkać razem, jeśli terrarium ma co najmniej 90 × 45 cm i kilka kryjówek. Nigdy nie trzymaj razem dwóch samców, bo walczą i mogą się poważnie poranić.

Urządź terrarium z co najmniej trzema kryjówkami: jedną w ciepłej części, jedną w chłodnej i jedną wilgotną. Wilgotna kryjówka to pudełko z otworem wejściowym, wypełnione lekko wilgotnym torfowcem lub wermikulitem. Pomaga gekonowi w linieniu i daje mu miejsce o wysokiej wilgotności powietrza. Dodaj kamienie, korę korkową i kilka płaskich kawałków drewna, na które zwierzę może się wspinać i pod którymi może się chować, i dopilnuj, by wszystkie kamienie stały stabilnie.

Jako podłoże sprawdza się warstwa 2-3 cm nienawożonej ziemi zmieszanej z włóknem kokosowym albo torfu i wermikulitu w równych proporcjach. Unikaj piasku, który zwierzę może połknąć, co grozi niedrożnością jelit. Wentylacja musi być dobra. Usuwaj odchody codziennie, a terrarium czyść gruntownie kilka razy w roku.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

TEMPERATURA

Zapewnij gekonowi wyraźny gradient temperatury od jednego końca do drugiego. W chłodnej części powinno być 25-28 °C, a w miejscu wygrzewania 30-32 °C mierzone na powierzchni. Nocą temperatura może spaść do 20-24 °C. Właściwy poziom to taki, przy którym zwierzę samo korzysta z całego terrarium.

Ogrzewaj jeden koniec matą grzewczą, żarówką grzewczą lub promiennikiem ceramicznym, zawsze sterowanymi termostatem. Sama mata grzewcza może okazać się za słaba w zimnym pomieszczeniu. Mierz temperaturę cyfrowym termometrem w obu częściach, a do pomiaru powierzchni w miejscu wygrzewania warto użyć termometru na podczerwień. Jeśli gekon przebywa tylko w ciepłej części, reszta terrarium jest za chłodna. Jeśli cały czas leży w chłodnej części, miejsce wygrzewania jest za gorące. Poniżej 20 °C staje się ospały i źle je.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Gatunek pochodzi z suchych terenów, ale nie należy trzymać go całkiem na sucho. Utrzymuj wilgotność powietrza w terrarium na poziomie 40-60 %, okresowo pozwalając jej wzrosnąć do 70 %, a wilgotna kryjówka powinna być zawsze wilgotna. Nie zraszaj codziennie całego terrarium. W połączeniu ze słabą wentylacją łatwo prowadzi to do infekcji dróg oddechowych. Najprościej jest utrzymywać większość terrarium w suchości, a wilgotną tylko kryjówkę.

Postaw płytką miskę ze świeżą wodą w chłodnej części i wymieniaj wodę codziennie. Gekon pije z miski. Higrometr pokaże, czy wilgotność jest prawidłowa. Jeśli zwierzę ma trudności ze zrzuceniem skóry podczas linienia, dodatkowo nawilż wilgotną kryjówkę.

OŚWIETLENIE I UVB

Gekon jest aktywny o zmierzchu i w nocy i radzi sobie bez UVB, jeśli otrzymuje witaminę D3 w suplementach. Słabe światło UVB może jednak być korzystne, bo naśladuje warunki naturalne i może wspierać gospodarkę wapniową. W takim razie wybierz świetlówkę UVB dla gatunków cieniolubnych (strefa Fergusona 1), np. 5 %, i zamontuj ją nad jedną połową terrarium, tak by zawsze było ciemne miejsce, w którym zwierzę może się schronić. Światło włączaj na 10-12 godzin na dobę, najlepiej sterowane programatorem czasowym.

Nie używaj mocnych lamp punktowych jako jedynego źródła ciepła, bo wysuszają powietrze. Nocą powinno być ciemno, więc promiennik bez światła jest lepszy niż świecąca żarówka.

Czytaj więcej: Światło i UVB Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ŻYWIENIE

Hemitheconyx caudicinctus żywi się owadami. Podstawą diety są świerszcze, karaczany dubia i podobne owady, które przez kilka dni przed podaniem były dobrze karmione. Mącznik ma złą proporcję wapnia do fosforu, a larwy barciaka są bardzo tłuste, więc podawaj je tylko jako przysmak.

Młode poniżej czterech miesięcy karm codziennie, a dorosłe zwierzęta około trzech razy w tygodniu taką ilością owadów, jaką zechcą zjeść. Owady mogą być co najwyżej tak szerokie jak głowa gekona. Oprószaj je wapniem przy każdym karmieniu, a mniej więcej raz w tygodniu preparatem witaminowym z D3. Najlepszym wyznacznikiem jest ogon: jeśli jest chudy, zwierzę potrzebuje więcej pokarmu, a jeśli jest nabrzmiały od tłuszczu, trzeba ograniczyć karmienie.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Hemitheconyx caudicinctus jest spokojny i łatwo go trzymać na ręce. W dzień śpi w kryjówce, więc bierz go na rękę wieczorem i daj mu tydzień lub dwa na aklimatyzację, zanim go podniesiesz. Podnoś go z boku lub od spodu i trzymaj nisko, żeby ewentualny upadek nie wyrządził mu krzywdy. Nigdy nie chwytaj za ogon, który może zostać odrzucony. Wystarczą krótkie chwile po kilka minut.

Gatunek dobrze radzi sobie w pojedynkę. Samca można trzymać z jedną lub dwiema samicami, a samice zwykle mogą żyć razem, jeśli mają dość miejsca i wiele kryjówek. Samce muszą być zawsze trzymane osobno. Zwracaj uwagę na ugryzienia, zadrapania i zwierzęta, które chudną bardziej niż pozostałe. To zupełnie normalne, że gekon zjada swoją starą skórę po linieniu.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samca rozpoznaje się po wyraźnym rzędzie porów przed kloaką i wybrzuszeniu u nasady ogona, gdzie znajdują się kieszenie hemipenisów. Samica nie ma porów, a wybrzuszenie jest małe lub go brak. Płeć można zwykle określić, gdy zwierzę waży 10-15 g. Gatunek osiąga dojrzałość płciową po ośmiu do dwunastu miesiącach. Samiec powinien ważyć co najmniej 40 g, a samica co najmniej 45 g, zanim zostaną dopuszczone do rozrodu, a najbardziej wydajne samice ważą 45-55 g i mają od roku do trzech lat. Nigdy nie dopuszczaj do rozrodu zbyt chudej samicy, ponieważ składanie jaj pozbawia ją wapnia.

GODY I KOPULACJA

Hemitheconyx caudicinctus rozmnaża się zimą, również w niewoli. Samice składają jaja od października do maja, ze szczytem od listopada do marca. Okres schłodzenia pobudza chęć do godów, ale nie jest konieczny i często wystarcza naturalny spadek temperatury jesienią o kilka stopni.

Jeśli chcesz schłodzić zwierzęta, zacznij w połowie jesieni. Obniżaj temperaturę o kilka stopni dziennie, aż w miejscu wygrzewania będzie około 28 °C, a w chłodnej części 21-24 °C, a nocą najlepiej wyłączaj ogrzewanie. Trzymaj zwierzęta na suchym podłożu ze świeżą wodą i przestań je karmić, ponieważ metabolizm zwalnia. Schłodzenie trwa zwykle od czterech do sześciu tygodni. Następnie powoli podnoś temperaturę i zacznij od niewielkiej liczby owadów.

Dołącz samca do samic, gdy temperatura i karmienie wrócą do normy. Kopulacja następuje wkrótce potem, a samiec gryzie samicę w kark, więc obserwuj zwierzęta przez pierwsze noce. Samica może przechowywać nasienie i złożyć kilka zniesień po jednej kopulacji.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa zwykle dwa jaja naraz, małe samice czasem tylko jedno. Jaja są białe, skórzaste i mają 3-4 cm długości. W ciągu roku pojawia się zwykle 3-5 zniesień w odstępach kilku tygodni. Samica, która w jednym roku złoży wiele jaj, w następnym często składa ich mniej.

Postaw w terrarium pojemnik do składania jaj, np. plastikowy pojemnik o wymiarach 35 × 20 × 10 cm z otworem 4 cm w pokrywie, do połowy wypełniony wilgotnym torfowcem albo torfem z wermikulitem. Podłoże powinno zbijać się w grudkę przy ściśnięciu, ale nie może z niego kapać woda. Ustaw pojemnik z dala od źródła ciepła, żeby nie wysychał. Samica czasem składa jaja poza pojemnikiem, więc przeszukaj terrarium, gdy zbliża się termin składania. Dawaj jej tyle pokarmu, ile zechce, i wapń przy każdym karmieniu przez cały sezon.

INKUBACJA

Ostrożnie przenieś jaja, nie obracając ich, do małego pojemnika z wilgotnym wermikulitem albo torfem z wermikulitem. Zagłęb je do połowy w podłożu i zrób w pojemniku kilka małych otworów wentylacyjnych. Podłoże ma być wilgotne, ale nie mokre, ponieważ jaja źle znoszą nadmiar wody.

Płeć zależy od temperatury. W 28-29 °C z jaj wylęgają się głównie samice, a wyklucie następuje po 55-70 dniach. W 31 °C wylęgają się głównie samce, po 43-48 dniach. Powyżej 32 °C znów przeważają samice, ale często są agresywne i słabo nadają się do rozrodu. Poniżej 28 °C i powyżej 34 °C zarodki łatwo obumierają. Używaj inkubatora z termostatem i mierz temperaturę przy jajach.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Młode mają po wykluciu 6-8 cm długości i ważą około 4 g. Trzymaj je pojedynczo lub w małych grupach po dwa do czterech w plastikowym pojemniku z ręcznikiem papierowym jako podłożem, wilgotną kryjówką i płytką miską z wodą, w takich samych temperaturach jak dorosłe. Zaczynają jeść kilka dni po wykluciu. Podawaj codziennie małe świerszcze oprószone wapniem i regularnie waż młode.

Rozdziel młode, jeśli któreś zostają pogryzione lub odstają we wzroście. Przy około 15 g można je przenieść do zwykłego terrarium. Osiągają pełne rozmiary po około roku.

Zdrowie i częste błędy

Hemitheconyx caudicinctus jest odporny, ale nieco bardziej wrażliwy niż *Eublepharis macularius*. Typowe problemy to:

- Resztki wylinki przyklejone do palców i końca ogona, gdy powietrze jest zbyt suche. Zapobiega temu wilgotna kryjówka. Resztki na palcach mogą odciąć dopływ krwi, więc ostrożnie usuwaj je letnią wodą.
- Niedrożność jelit po połknięciu piasku lub żwiru. Nie używaj piasku jako podłoża.
- Niedobór wapnia (metaboliczna choroba kości) z miękkimi szczękami, wygiętymi kończynami i drżeniem, zwłaszcza u młodych zwierząt i samic rozpłodowych. Oprószaj owady i regularnie podawaj D3.
- Infekcja dróg oddechowych w zimnych, wilgotnych i słabo wentylowanych warunkach. Objawami są świszczący oddech, śluz i otwarty pyszczek.
- Kryptosporydioza, zakaźna choroba jelit, która powoduje utratę masy ciała mimo apetytu i może być śmiertelna. Trzymaj nowe zwierzęta na kwarantannie i utrzymuj terrarium w czystości.
- Robaki jelitowe i inne pasożyty, zwłaszcza u zwierząt odłowionych z natury. Zleć badanie kału, jeśli zwierzę chudnie.

Zdrowe zwierzę ma jasne oczy, pełny ogon i spokojny oddech. Zgłoś się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli ogon chudnie, zwierzę nie je przez kilka tygodni albo ma obrzęki lub trudności z oddychaniem.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena Czytaj więcej: Typowe choroby i objawy choroby Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.

Pełny poradnik z mapą i aktualizacjami: herpy.org/pl/gekony/hemitheconyx-caudicinctus